

Mat á umhverfisáhrifum Samantekt

Desember 2005

GJÁBAKKAVEGUR (365) Laugarvatn – Þingvellir

Vegagerðin hefur áform um að leggja nýjan veg á milli Laugarvatns og Þingvallavatns og nefnist hann Gjábackavegur eins og núverandi vegur. Vegurinn liggur um sveitarfélagið Bláskógabyggð, þann hluta sem áður nefndist Laugardalshreppur og Þingvallahreppur. Þessi skýrsla fjallar um mat á umhverfisáhrifum Gjábackavegar. Framkvæmdin er matsskyld samkvæmt lögum um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000. Matið var unnið af VSÓ Ráðgjöf undir verkstjórn Vegagerðarinnar en fjölmargir sérfræðingar komu að verkinu.

Forsendur Gjábackavegar

Í aðalskipulagi Laugardalshrepps 2000-2012 er heilsársvegur, þ.e. nýr Gjábackavegur, norðan Lyngdalsheiðar talinn til forgangsverkefna. Í aðalskipulagi Laugardalshrepps og samþykktu aðalskipulagi Þingvallasveitar er vegurinn sýndur sunnan núverandi Gjábackavegar. Uppbyggður nýr vegur þjónar sem tenging innan hins sameinaða sveitarfélags en auk þess styttr hann ferðatíma til Reykjavíkur frá Laugarvatni umtalsvert. Þá eykur betri vegur öryggi vegfarenda. Nokkrar mismunandi leiðir hafa verið skoðaðar með tilliti til legu en megin tilgangurinn með veginum er að bæta samgöngur og auka umferðaröryggi.

Fjölgun sumarhúsa og erlendra ferðamanna krefst heilsársvegur enda er gert ráð fyrir almennt aukinni umferð um veginn hvort sem hann verður endurnýjaður eða ekki. Umferð um Gjábackaveg var 170 bílar á sólarhring árið 2000 (ársdagsumferð) og gerir umferðarspá ráð fyrir að umferð um óbreyttan veg verði a.m.k. 200 bílar á sólarhring árið 2010. Gert er ráð fyrir að umferð um nýjan Gjábackaveg verði 300 til 500 bílar á sólarhring árið 2010.

Framkvæmdakostir

Vinna við mat á umhverfisáhrifum og samráð við leyfisveitendur og helstu umsagnaraðila hefur leitt til breytinga á legu fyrirhugaðra leiða. Í matsskýrslunni eru metin áhrif af átta framkvæmdakostum. Þetta eru leiðir 1, 2, 2+1, 3 og 12a austan megin og leiðir 1, 7 og 3+1 vestan megin. Vegagerðin tilkynnir þessa kosti til athugunar Skipulagsstofnunar til þess að stofnunin geti kveðið úr um það hvort þessar leiðir komi til með að valda umtalsverðum umhverfisáhrifum. Vegagerðin telur samsetta leið 3 að austan og leið 7 að vestan vera ákjósanlegustu leiðina m.t.t. umhverfis, vegtækni, umferðaröryggis og kostnaðar.

Umhverfisáhrif

Í matsvinnunni var litið á þá umhverfisþætti sem helst gætu orðið fyrir áhrifum af framkvæmdinni: Umferðaröryggi, samgöngur, landslag, jarðmyndanir, fornminjar, gróður, landnotkun, útivist og nálægð þjóðgarðs. Fengnir voru sérfræðingar til þess að meta áhrif framkvæmdakosta á viðkomandi umhverfisþætti og eru niðurstöður framkvæmdaraðila byggðar á þeim upplýsingum.

Landslag

Vesturhluti Gjábackavegar kemur til með að liggja að mestu um hraunlandslag en austari helmingurinn mögulega um votlendissvæði og svo um lækkandi heiðalandslag. Allt framkvæmdasvæðið er vel gróið og liggur vestari hlutinn suður fyrir Gjábackaland. Vestari hluti framkvæmdasvæðisins er viðkvæmastur hvað varðar áhrif framkvæmda á landslag. Svæðið frá Reyðarbarmi að kjarlendi þjóðgarðsins er mjög opið, lítt raskað og vel mun sjást til vegar. Þá er stór hluti svæðisins eldhraun sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 37. grein náttúruverndarlaga nr. 44 frá 1999. Austari hluti framkvæmdasvæðisins er ekki eins viðkvæmur. Þar má telja að mestu neikvæðu áhrifin verði af skeringum og fyllingum, lagningu vegar um votlendi og lítt raskað land.

Jarðmyndanir

Þær jarðmyndanir á framkvæmdasvæðinu sem teljast merkilegar með tilliti til fágætis, mikilfengleika og/eða ákvæða 37. greinar náttúruverndarlaga nr. 44/1999 eru Eldborgahraunin tvö og sethjallarnir neðan Laugarvatnsfjalls. Leiðir 2, 2+1, 3 og 12a koma til með að skera sethjallana á austurhluta framkvæmdasvæðisins og leiðir 1, 7 og 3+1 koma til með að skera Eldborgahraun. Sethjallarnir eru óraskaðir í dag, að undanskilinni skógrækt á sumum þeirra, en Eldborgahrauninu hefur verið raskað með slóðum, vegum og sumarhúsum svo eitthvað sé nefnt. Þá kemur Gjábakkavegur til með að liggja að hluta til innan sigdældar, eins og núverandi vegur gerir. Jarðfræði hennar hefur mótast af einstöku samspili landreks, gosmyndana á ísöld, nútímahrauna og jöklum. Óvíða í heiminum má sjá flekaskil á þurru landi og gerir það svæðið sérstakt. Vegur mun hins vegar ekki skerða gildi sigdældarinnar.

Fornminjar

Engar friðlýstar fornleifar fundust innan framkvæmdarsvæðisins en fjöldi fornleifastaða fannst á hinu kannaða svæði með mismunandi minjagildi. Einn af þessum stöðum telst hafa hátt minjagildi og 11 hafa talsvert minjagildi. Sá minjastaður sem talinn er hafa hátt minjagildi er eyðibýlið Gjábakki. Kóngsvegurinn nýtur ekki friðunar samkvæmt þjóðminjalögum þar sem hann er ekki orðinn 100 ára. Vegurinn er hins vegar að mati fornleifafræðings það merkilegur að hann ber að vernda og varðveita, en hann telst til fornleifa eftir 2 ár. Biskupagötur hafa einnig talsvert minjagildi.

Helstu áhrif á fornminjar eru á vesturhluta framkvæmdasvæðisins og þá helst á leið 1, sem hefur áhrif á Gjábakka, margar vörður og fornleið.

Gróðurfar

Leiðir á austurhluta svæðisins hafa fyrst og fremst áhrif á votlendisgróður, náttúrulegt birkikjarr í hlíðum Laugarvatnsfjalls og graslendi Laugarvatns- og Beitivalla. Sérstakt gróðurfar í flóum á leið 2 og hverfisverndað svæði Blöndumýrar á leið 12a eru þau gróðursvæði sem vega mest í mati á umhverfisáhrifum á austurhluta framkvæmdasvæðisins. Leið 3 liggur á þurrasta hluta hverfisverndaðrar Blöndumýrar og kemur því ekki til með að skerða votlendisgróður hennar. Á vesturhluta framkvæmdasvæðisins, á leið 7 eru engin gróðurfélög eða gróðurfarslega sérstæð svæði sem eru sjaldgæf á lands- eða héraðsvísu. Gróðurfarið er einsleitt og fá gróðurfélög koma fyrir. Leið 1 kemur þó til með að hafa áhrif á samfelt birkikjarr á vestanverðu svæðinu.

Landnotkun

Það er niðurstaða framkvæmdaraðila að leiðir 2, 3, 12a og 7 falli að gildandi landnotkunaráætlunum og þeim tillögum sem eru til umræðu. Leiðir 1, 2+1 og 3+1 eru í ósamræmi við staðfesta aðalskipulagsáætlun Bláskógabyggðar og samþykkt aðalskipulag Þingvallasveitar.

Útivist og ferðaþjónusta

Lítill breyting verður vegna fyrirhugaðra framkvæmda á landnotkun sem snertir útivist og ferðaþjónustu. Almennt batnar aðgengi að ferðamannastöðum í uppsveitum Árnassýslu með tilkomu Gjábakkavegar. Ef byggður verður vegur í nýju vegstæði verður lakara aðgengi að Laugarvatnshellum og hugsanlega einnig að Bragabót. Byggður verður sérstakur tengivegur til að viðhalda tengingu við Laugarvatnshella og ráðgert er að tenging frá leið 7 að Bragabót verði um vegslóð vestan Litla-Reyðarbarms. Þá eru uppi hugmyndir um að núverandi vegur verði opinn upp að slóðanum að Bragabót. Nýr vegur liggur ekki um áfangastaði ferðamanna eða svæði sem gegna lykilhlutverki í upplifun svæðisins. Heildaráhrif fyrirhugaðra framkvæmda á útivist og ferðaþjónustu eru því talin vera lítil neikvæð en nokkur til talsverð jákvæð. Ef byggður verður vegur skv. leið 1 helst aðgengi að Laugarvatnshellum og Bragabót óbreytt og því ekki um neikvæð áhrif að ræða á útivist.

Vatnafar

Nokkuð er um læki, vötn, votlendi og ár á þeim hluta framkvæmdasvæðisins sem er austan Reyðarbarms en ekki er um neinar vatnagerðir að ræða á vesturhluta framkvæmdasvæðisins. Hægt er

að veða á móti áhrifum af veglagningu með viðeigandi mótvægisáðgerðum eins og gerð ræsa undir veg og með byggingu fljótandi veða í votlendi. Viðkvæmasta svæðið er á leið 12a, við sunnanverða Blöndumýri.

Niðurstaða matsvinnu

Á heildina lítið eru áhrif hinna mismunandi leiða Gjábackavegar á umhverfið ekki mikil. Áhrif á einstaka umhverfisþætti eru frá því að vera jákvæð eða engin, upp í talsverð neikvæð áhrif en í flestum tilfellum teljast áhrifin lítil til nokkur.

Þeir umhverfisþættir sem verða fyrir mestum áhrifum á framkvæmdasvæðinu eru umferðaröryggi, landslag, jarðmyndanir, gróður og vatnafar. Áhrifin eru þó mismunandi eftir leiðum. Varðandi neikvæð áhrif er helst um að ræða sjónræn áhrif nýs vegar í lítt röskuðu landi, skerðingu á eldhrauni og votlendi sem njóta sérstakrar verndar skv. 37. gr. náttúruverndarlaga nr. 44/1999 og skerðingu náttúrulegra birkiskóga.

Í matsvinnu er búið að safna upplýsingum um margvísleg áhrif mismunandi leiða og þau borin saman í matsskýrslunni. Einnig var gerður samanburður á áhrifum leiðar 1 við samanlögð áhrif vegna leiðar 7, vegleiða á austurhluta svæðisins (leiðir 2, 3 eða 12a) og núverandi vegar. Niðurstaða þess samanburðar er að áhrif leiðar 1 eru minni en samanlögð áhrif annarra leiða á jarðmyndanir. Alls er gert ráð fyrir að rask vegna leiðar 1 á eldhraun verði um 9,5 ha, en samanlagt rask annarra leiða um 19,1 ha. Einnig verða áhrif á landslag minni vegna leiðar 1, þar sem samanlagt fellur talsvert meira land undir vegi fyrir aðra kosti. Heildarrask verður einnig minna vegna leiðar 1, þótt vægi áhrifanna sé vart minna en samanlögð áhrif annarra leiða. Þá kemur aðgengi að Laugarvatnshellum og Bragabót ekki til með að breytast með tilkomu leiðar 1, sem það gerir að öðrum kosti. Aðgengi hestamanna að svæðinu verður hins vegar síðra. Ekki er talið að marktækur munur verði á áhrifum framkvæmda á fuglalíf og vatnafar.

Áhrif leiðar 1 á fornminjar verða meiri en samanlögð áhrif og vegur þar þyngst áhrif á Gjábacka, Kónsveg og ýmsar vörður. Samkvæmt matsvinnu er talið að jákvæð áhrif á ferðaþjónustu verði meiri vegna annarra leiða en leiðar 1. Þá eru leiðir 2 og 7 í samræmi við fyrirliggjandi skipulagsáætlanir og í þeim er gert ráð fyrir að núverandi vegur verði göngu- og reiðleið. Leið 1 felur það í sér að byggja þurfi nýja reiðleið á svæðinu og verður ákveðið rask vegna þess. Þá benda niðurstöður sérfræðinga eindregið til þess að umferðaröryggi á leiðum 3 og 7 sé talsvert meira en á leið 1. Að mati Vegagerðarinnar gefur þessi samanburður til kynna að samanlögð áhrif nýs vegstæðis og núverandi vegar verði ekki veruleg.

Byggt á samanburði leiða m.t.t. vegtækni, kostnaðar, umferðaröryggis, landnotkunar og umhverfisáhrifa leggur Vegagerðin til að lagður verði nýr Gjábackavegur samkvæmt leið 3 og 7. Það er jafnframt mat framkvæmdaraðila að þeir framkvæmdakostir sem hafa verið kynntir til athugunar í mati á umhverfisáhrifum komi ekki til með að hafa umtalsverð umhverfisáhrif í skilningi laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum.

